

**İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN OKUL KANTİNLERİNDEN BESİN SATIN ALMA
ALİŞKANLIKLARI VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER**

*ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS' FOOD SHOPPING HABITS FROM SCHOOL
CANTEENS AND EFFECTING FACTORS*

Öğretmen Nazlı BÜYÜKKOYUNCU

Milli Eğitim Bakanlığı, Konya/Türkiye

Doç. Dr. Nazan AKTAŞ

Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü
naktas@selcuk.edu.tr Konya/Türkiye

Dr. Gülperi DEMİR

Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü
gulperi@selcuk.edu.tr Konya/Türkiye

ÖZ

Bu araştırma, ilköğretime devam eden öğrencilerin besin satın alma davranışlarını ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla toplam 300 öğrenci (142 erkek, 158 kız, ortalama yaş:13.02±1.0yıl) üzerinde yürütülmüştür. Araştırma verilerinin elde edilmesinde anket yöntemi kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 16.0 paket programı kullanılarak yüzde (%) ve Pearson Ki-kare analizi (χ^2) uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin çoğunluğunun (%79.0) okulda yiyecek tükettikleri, öğrencilerin yarısından fazlasının marketten (%61.0), %37.0'sinin okul kantininden %2.0'sinin seyyar satıcıdan yiyecek-içecek satın aldıkları bulunmuştur. Öğrencilerin %76.3'ü okul kantininde satılan yiyeceklerin fiyatının "yüksek" olduğunu, %59.0'u satılan ürünlerin hijyen kalitesinin düşük, %48.7'si kantin personelinin hijyen kurallarına dikkat etmediğini düşünmektedir. Araştırmada, öğrenciler yiyecek ve içeceklerin besleyici ve sağlıklı oluşunu (%45.0), üretim ve son kullanma tarihini(%15.3) birinci derecede önemli olduğunu belirtmiştir. Yiyecek ve içeceğin hijyenik olması, geçmiş tecrübeler, alışkanlıklar, çevre dostu oluşu hiçbir öğrenci tarafından satın almayı etkileyen birinci etmen olarak belirtilmemiştir. Öğrencilerin okulda yiyecek tercihlerinin başında simit gelmektedir (%13.9). Öğrencilerin ikinci olarak tatlı bisküviyi (%11.7), üçüncü olarak ise çikolatayı (%10.0) tercih ettikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin yiyecek içecek tercihlerinde ilk sırayı su, son sırayı kahve almaktadır. Öğrencilerin, okul kantinlerinde satılmasını istedikleri yiyecek ve içecekler sırasıyla pizza, börek, poğaçaya (%38.7), taze sıkılmış meyve suları (%20.0) ve süttür (%17.3). Öğrencilerin sağlıksız besinler satın almaları üzerinde okul kantinlerinin etkisi olabilmektedir. Bu nedenle; okul kantinlerinde öğrencilerin enerji ve besin ögesi ihtiyacını karşılamaya yardımcı olacak sağlıklı ve besleyici yiyecek içeceklerin satılması sağlanmalıdır. Öğrencilerin beslenmesinde anneler başta olmak üzere okul kantininde görev yapan personele beslenme ve besin güvenliği konusunda eğitimler verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Okul kantinleri, besin seçimi, öğrenci, satın alma, alışkanlık.

ABSTRACT

This study was conducted on a total of 300 students (142 males, 158 females, mean age: 13.02±1.0 years) in order to determine the nutritional food shopping habits of elementary school students and effecting factors. Survey method was used for obtaining research data. For the statistical analysis of the data, percentage (%) and Pearson Chi-square analysis were applied by using SPSS 16.0 package program. As a result, it was determined that the majority of the students (79.0%) consumed food at school, more than half of the students bought food and beverages from the market (61.0%) and 37.0% from school canteens, 2.0% from street vender. 76.3% of the students said that the price of food sold in the school canteen is "high", 59.0% specified that the foods that are sold in the school canteen are not hygienic, 48.7% of the students thought that the canteen staff does not pay attention to hygiene rules. In the study, the students stated that the healthy and nutritious nature of the foods (45.0%) and production and expiry date (15.3%) are

the priority. The hygienic nature of the food, past experiences, habits, being environmentally friendly were not mentioned as the first factor affecting the purchase of any students. The food preferences of the students in the school are found to be Turkish bagel (13.9%), sweet biscuits (11.7%), and chocolate (10.0%) respectively. The first beverage choice of students was found to be water and the last one is coffee. The students want pizza, pastry, fresh-squeezed fruit juices (20.0%) and milk (17.3%) respectively. school canteens may effect food shopping of students. Therefore, healthy and nutritious foods and beverages that will help students to meet their energy and nutritional needs should be provided in the school canteens. Mothers and school canteen staff should be informed about healthy nutrition and food safety.

Keywords: School canteens, food choice, student, shopping, habits.

1. GİRİŞ

Ülkelerin gelişmişlik düzeyine ulaşabilmesinde gerekli olan en önemli faktör sağlıklı bir nesilin varlığıdır. Bunun sağlanabilmesi için insanların yaşamları boyunca yeterli ve dengeli beslenmeleri önemlidir (Şanlier ve Güler, 2005).

Çocukluk ve adolesan dönemleri, büyüme ve gelişmenin en hızlı olduğu dönemlerdendir. Bu dönemde alınacak koruyucu ve geliştirici önlemler, tüm yaşam boyunca etkili olacak ve bireyin sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Bu dönemde çocuklara kazandırılacak sağlıklı ve dengeli beslenme alışkanlığı yetişkinlik döneminde ortaya çıkabilecek sağlık sorunlarının önlenmesi açısından önemlidir (Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 2003).

İlköğretim dönemi çocuğunun besin seçimini etkileyen birçok faktör söz konusudur. Bunlar; aile, arkadaşlar, sosyokültürel ve fiziki çevre, sosyo-ekonomik durum, alışkanlıklar, medya ve reklamlar, eğitim, fiziksel aktivitelerdir (Yavrucuoğlu, 2001). Hayat koşulları ve ebeveynlerin çalışma saatleri okul çocuğunda atıştırmalara ve böylelikle çoğunlukla yüksek kalorili ve şekerli içeceklerin tüketilmesine neden olmaktadır. Özellikle okul kantinleri ve sosyal hayat ile tanışan çocuk "hızlı hazır yemek" olarak tanımlanan hazır gıda ürünlerinin cazibesi karşısında sınılanmaktadır (Özgenç, 2008). Okulların sahip olduğu önemli bir fiziki çevre unsuru olan kantinlerinin öğrencilerin yiyecek-içecek tüketimi ve beslenme alışkanlıklarındaki rolü sıklıkla vurgulanmaktadır. Ulusal ve uluslararası boyutta okul kantinlerinin sağlıklı beslenme alışkanlıklarını desteklemesi ve geliştirmesi katkı sağlamayı hedefleyen "Beslenme Dostu Okul Projesi" oldukça önemli bir girişimdir (World Health Organisation (WHO), 2006; Sağlık Bakanlığı, 2016; Aktaş, 2017).

Beslenme konusundaki bilgisizlik de, hatalı besin seçimi ile besinlere yanlış hazırlama, pişirme ve saklama yöntemlerinin uygulanmasına neden olmakta ve beslenme sorunlarının boyutlarının büyümesine yol açmaktadır (Şanlier ve Kılıç, 2007). Bu açıdan bakıldığında ebeveynler ve okullar, okul çağı çocuklarına sağlıklı beslenme davranışları ve doğru besin seçimi alışkanlığı kazandırmak için temel paydaşlar olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla, sağlığın belirleyicilerinden biri olan beslenmenin optimal düzeyde gerçekleştirilmesinde sağlıklı besin seçimi ve beslenme alışkanlıklarının oluşturulduğu okul çağı dönemi önemlidir.

Okul kantininde sunulan ve sağlığa uygun olmayan yiyecek-içecekler, öğrencilerin sağlıklı besin seçimi yapmalarını zorlaştırarak obeziteyi teşvik edebilir. Öğrenciler, okul kantinlerinde satılan besinleri seçerken öncelikle tat yönünden değerlendirme yapmakta, sağlığa yararlarını, besin seçimlerinde ikincil bir faktör olarak görülmektedir. Bu nedenle kalori içeriği yüksek olan yağlı ve şekerli yiyecek ve içecekler daha fazla tercih edilmektedir. Bu durum, yüksek kalorili besin seçiminin yetişkinlikte devam etmesine ve yetişkin dönemde obeziteye yol açma riskinin artmasına neden olmaktadır (Neumark-Sztainer, Wall, Perry & Story, 2003; Shariff vd., 2008; Harris & Bargh, 2009).

Bu çalışma da, ilköğretime devam eden öğrencilerin besin satın alma davranışlarını ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın, konuyla ilgili yapılacak ileriki çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırma, tarama modelinde ve betimsel nitelikte bir araştırmadır. Araştırmanın evreni, Gaziantep İl Merkezinde ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim görmekte olan öğrencilerdir. Araştırmanın örnekleme ise; Gaziantep İl Merkezi'nde bulunan bir ilköğretim okulunda öğrenim görmekte olan, araştırmaya gelişigüzel seçilen, gönüllü, toplam 300 öğrenciden (142 erkek, 158 kız) oluşmaktadır.

1.2. Veri Toplama Teknikleri

Araştırma için gerekli verilerin elde edilmesinde anket yöntemi kullanılmıştır. Anket soruları hazırlanırken konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalardan yararlanılmıştır (Ünsal, 2007; Sezgin & Aktaş, 2009; Şık,

2009). Veri toplama aracı olarak geliştirilen anket formlarındaki soruların işlerliğini saptamak amacıyla, anket, gelişigüzel seçilmiş 20 öğrenci ile yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak uygulanmış, alınan cevaplar doğrultusunda anket formları yeniden düzenlenerek son şekli verilmiştir. Pilot uygulama yapılan 20 öğrenci örnekleme alınmamıştır. Anket formunda çocukların ve ailelerin demografik özelliklerini, öğrencilerin kantinden yiyecek-İçecek satın almaya ilişkin tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik sorulara ver verilmiştir. Anket formunda seçenekli soruların yanı sıra, açık uçlu sorular da yer almıştır.

Anketin uygulanabilmesi için gerekli yerlerden izin alınmıştır. İlgili okul müdürü ile ön görüşmeler yapılarak okullarda anket uygulamak için uygun zaman belirlenmiştir. Anket hakkında gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra güvenilir bilgi sağlanması için uygun ortam oluşturulmaya çalışılmış ve veriler öğrenciler ile yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Anketin uygulanması yaklaşık bir ders saati sürmüştür.

1.3. Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin istatistiksel analizinde SPSS (The Statistical Packet for The Social Sciences) 16.0 paket programı kullanılarak frekans, %, alınmış, ki-kare analizi (χ^2) yapılmıştır.

Araştırmada, öğrencilerin besin tercihleri, ağırlıklı ortalama (AO) $\sum_{i=1}^3 [f(3-(i-1))]$ ve ağırlıklı ortalama % (AO%) $\frac{[\sum_{i=1}^3 [f(3-(i-1))]]}{n/100}$ formülüne göre hesaplanmıştır (Çelebi, Kavas & Kavas 1991; Erdoğan, 2003). Bu denklemde f ; tercihlerin frekanslarını, i ise tercih sırasını temsil etmektedir (Tablo 5, 6).

2. BULGU ve TARTIŞMALAR

2.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan çocukların yaşları 11-16 arasında değişmekte olup ortalama 13.02±1.0 yıldır. Annelerin yaşları incelendiğinde, %31.0'i 29-34 yaşında, %34.7'si 35-39 yaşında, %21.7'si 40-44 yaşında, %3.3'ünün >50 yaşında olduğu bulunmuştur. Annelerin %84.6'sının ilköğretim ve altı, %13.7'sinin lise, %1.7'sinin yüksekokul veya üniversite mezunu olduğu; %85.3'ünün çalışmadığı (ev hanımı), %12.3'ünün çalıştığı, %2.3'ünün emekli olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %38.7'sinin ailesi 5 bireyden, %22.7'sinin ailesi 6 bireyden oluşmaktadır.

2.2 Öğrencilerin Okulda Yiyecek – İçecek Satın Alma Davranışları

Tablo 1. Öğrencilerin Okulda Yiyecek-İçecek Tüketip Tüketmeme Durumları

Okulda Yiyecek ve İçecek Tüketme Durumları	Erkek		Kız		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Evet	110	76.9	127	80.9	237	79.0
Hayır	33	23.1	30	19.1	63	21.0
Toplam	143	100.0	157	100.0	300	100.0
$\chi^2 = 0.710$ P= 0.399 SD=1						

Tablo 1'de görüldüğü üzere, öğrencilerin çoğunluğunun (%79.0); cinsiyete göre erkek öğrencilerin %76.9'unun, kız öğrencilerin %80.9'unun okulda yiyecek tüketmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Yiyecek-İçecek Satın Aldıkları Yerler

Yiyecek-İçecek Satın Alma Yeri	Erkek		Kız		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Market	78	54.5	105	65.9	183	61.0
Okul Kantini	60	42.0	51	32.5	111	37.0
Seyyar Satıcı	5.0	3.5	1	0.6	6	2.0
Toplam	143	100.0	157	100.0	300	100.0
$\chi^2 = 11.501$ P=0.009 SD=3						

Tablo 2'de öğrencilerin yarısından fazlasının marketten (%61.0), %37.0'sinin okul kantininden %2.0'sinin seyyar satıcıdan yiyecek-İçecek satın aldıkları görülmektedir. Cinsiyete göre ise, erkek ve kız öğrencilerin sırasıyla market (%54.5, %65.9), okul kantini (%42.0, %32.5) ve seyyar satıcıdan (%3.5,%0.6) besin alışverişi yapmaktadırlar (p<0.005).

Tablo 3. Öğrencilerin Okul Kantininde Satılan Ürünleri Değerlendirmelerine İlişkin Bilgiler (f=300)

Ölçütler	Düşük		Orta		Normal		Yüksek	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Fiyat	11	3.7	26	8.7	34	11.3	229	76.3
Ürünlerin besleyiciliği	87	29.0	96	32.0	100	33.3	17	5.7
Hijyen kalitesi	177	59.0	69	23.0	39	13.0	15	5.0
Kantin personelinin hijyene dikkat etmesi	146	48.7	88	29.3	50	16.7	16	5.3
Fiziki ortamın hijyen durumu	159	53.0	87	29.0	40	13.3	14	4.7
Ürün çeşitliliği	38	12.7	95	31.7	114	38.0	53	17.6
Ürünlerin kaliteleri	81	27.0	118	39.3	74	24.7	27	9.0
Çalışanların ilgisi	124	41.3	70	23.4	75	25.0	31	10.3

Öğrencilerin %76.3'ü kantinde satılan yiyeceklerin fiyatının “yüksek” olduğunu, %59.0'u satılan ürünlerin hijyen kalitesinin düşük, %39.3'ü orta düzeyde olduğunu, % 48.7'si kantin personelinin hijyen kurallarına dikkat etmediğini belirtmiştir (Tablo 3).

Tablo 4. Öğrencilerin Yiyecek ve İçecek Satın Almalarını Etkileyen En Önemli Beş Etmenin Önem Sırasına Göre Dağılımı

Yiyecek ve içeceklerin:	1. faktör		2.faktör		3.faktör		4.faktör		5.faktör	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Besleyici ve sağlıklı oluşu (n=262)	135	45.0	67	22.3	25	8.4	17	5.7	18	6.0
Fiyatı (n=108)	27	9.0	35	11.7	20	6.7	15	5.0	11	3.7
Doyurucu oluşu (n=156)	15	5.0	46	15.3	35	11.6	32	10.7	28	8.4
Üretim ve son kullanma tarihi (n=180)	46	15.3	40	13.3	43	14.3	28	9.3	23	7.7
Ambalajının güzel olması (n=32)	4	1.3	7	2.3	12	4.0	3	1.0	6	2.0
Markası (n=109)	11	3.7	29	9.7	29	9.7	28	9.3	12	4.0
Ebeveyn tavsiyesi (n=130)	9	3.0	21	7.0	40	13.3	38	12.7	22	6.3
Arkadaşlarının tavsiyesi (n=19)	1	0.3	4	1.3	7	2.3	4	1.3	3	1.0
Reklamlar (n=38)	3	1.0	4	1.5	8	2.7	8	2.7	15	5.0
Doğal-organik oluşu (n=91)	9	3.0	10	3.3	27	9.0	30	10.0	15	5.0
Çevre dostu oluşu (n=44)	0	0	7	2.3	10	3.3	13	4.3	14	4.4
Yağ oranının az olması (n=43)	3	1.0	4	1.3	10	3.3	15	5.0	11	3.4
Düşük kalorili oluşu (n=21)	3	1.0	2	0.9	5	1.7	5	1.7	6	2.0
Enerji vermesi (n=49)	1	0.4	8	2.7	8	2.7	17	5.7	15	5.0
Alışkanlıklarım (n=17)	0	0	0	0	4	1.3	5	1.7	8	2.7
Geçmiş tecrübelerim (n=6)	0	0	0	0	0	0	5	1.6	1	3.0
Tat, koku ve görüntüsü (n=74)	33	11.0	5	1.7	3	1.0	13	4.3	20	6.4
Hijyenik olması (n=121)	0	0	11	3.7	14	4.7	24	8.0	72	24.0
Toplam	300	100.0	300	100.0	300	100.0	300	100.0	300	100.0

Araştırma kapsamındaki öğrenciler yiyecek ve içeceklerin besleyici ve sağlıklı oluşunu (%45.0), üretim ve son kullanma tarihini(%15.3) birinci derecede önemli olduğunu belirtmiştir. Yiyecek ve içeceğin hijyenik olması, geçmiş tecrübeler, alışkanlıklar, çevre dostu oluşu hiçbir öğrenci tarafından satın almayı etkileyen birinci etmen olarak belirtilmemiştir (Tablo 4).

İlköğretim öğrencilerinin besin güvenliği konusundaki bilgi ve davranışlarının belirlenmesi için yapılan bir araştırmada, besin tüketiminde öğrencilerin %38.3'ünün besinin fiyatını, %40.3'ünün yağ ve kolesterol içeriğini, %35.7'sinin besleyici değerini, % 25.4'ü tat ve görünüşünü, % 53.1'i güvenli olmasını birinci faktör olarak gördüğü saptanmıştır (Şık, 2009).

Sezgin & Aktaş (2009), Karaman'da ilköğretim ikinci kademe öğrencileri ve annelerinin yiyecek satın alma davranışları ve bunu etkileyen faktörler üzerine yaptığı araştırmada, öğrencilerin %88.2'sinin yiyeceğin üretim ve son kullanma tarihini,%51.8'inin yiyeceğin doyuruculuğunu, %47.6'sının markasını çok önemli bulduklarını belirlemiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Okulda Tercih Ettikleri Yiyecek ve İçecekler

Yiyecek ve İçecekler	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		AO	AO(%)	Tercih Sırası
	f	%	f	%	f	%			
Simit	54	18.0	30	10.0	26	8.7	248	13.9	1
Tatlı bisküvi	53	17.7	16	5.3	21	7.0	212	11.7	2
Çikolata	25	8.3	34	11.3	35	11.7	178	10.0	3
Su	29	9.7	21	7.0	48	16.0	177	9.8	4

Ekmek arası yiyecekler	29	9.7	33	11.0	18	6.0	171	9.5	5
Meyve suyu	11	3.7	44	14.7	35	11.7	156	8.7	6
Tost	25	8.3	25	8.3	15	5.0	140	7.7	7
Tuzlu kraker	21	7.0	21	7.0	14	4.7	119	6.6	8
Gofret	18	6.0	13	4.3	18	6.0	98	5.5	9
Kola vb asitli içecekler	9	3.0	12	4.0	25	8.3	76	4.3	10
Cips	7	2.3	13	4.3	12	4.0	59	3.3	11
Ayran	9	3.0	9	3.0	7	2.3	52	2.8	12
Şekerlemeler	6	2.0	11	3.7	8	2.7	48	2.6	13
Çay	1	0.3	10	3.3	14	4.7	37	2.0	14
Kahve	3	1.0	8	2.7	4	1.3	29	1.6	15
Toplam	300	100.0	300	100.0	300	100.0	1800	100.0	

Tablo 5'den de görülebileceği gibi, öğrencilerin okulda yiyecek tercihlerinin başında simit gelmektedir (%13.9). Öğrencilerin ikinci olarak tatlı bisküviyi (%11.7), üçüncü olarak ise çikolatayı (%10.0) tercih ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin yiyecek içecek tercihlerinde son sırayı kahve almaktadır (%1.6). Günlük kafein alımının çocuklarda 125mg'ı geçmemesi önerilmektedir (Garipağaoğlu & Kuyrukçu, 2009). Öğrencilerin kahveyi son sırada tercih etmesi çalışmanın olumlu bulgularındandır.

Türkmenoğlu (2007) tarafından yapılan bir araştırmada, öğrencilerin %80.4'ünün suyu birinci sırada tercih ederken, %63.8'inin çay ve kahveyi son tercih olarak belirtmişlerdir. Bu sonuç, bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Mardin ili Kızıltepe ilçesindeki merkez ilköğretim okullarında okuyan 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin beslenme alışkanlıkları üzerine yapılan araştırmada, öğrencilerin kantinden en çok (%61.6) tost, sandviç, simit gibi yiyecekler satın aldıkları, bunları %51.4 oranla gofret, çikolata, cips gibi yiyeceklerin takip ettiği saptanmıştır (Avan, 2006).

Ünsal (2007)'in, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin yeme davranışlarını etkileyen bazı faktörleri incelediği araştırmada, öğrencilerin %56.0'sının okul kantininden sandviç-simit, %35.4'ünün gofret, çikolata vb., %29.9'unun meyve suyu, % 21.3'ünün kolalı içecekler ve %17.9'unun süt-ayran satın aldıkları belirlenmiştir.

Utter, Schaaf, Ni-Mhurchu & Scracq (2007) yaptıkları araştırmada, öğrencilerin kantinden satın aldıkları yiyeceklerin çok fazla yağ ve şeker içerdiğini, yiyecek seçimlerinin yaşa göre değiştiğini (5-14 yaş), küçüklerin sırasıyla en çok gazlı içecekler, etli-sosisli dürümler, çikolata ve şeker tercih ettiği, öğrencilerin yaşlarındaki artışa paralel olarak ise sırasıyla sebze, meyve, sosisli sandviç, çikolata, şeker tercih ettiklerini belirlemişlerdir.

Okul kantininde yapılan kahvaltılarda protein açısından yetersiz, karbonhidratça zengin besinler tüketilmektedir. Daha çok çikolata, poğaç, açma, börek, simit, bal, tereyağı gibi besinler ağırlıklı olarak tercih edilmektedir. Okulların kantinlerinde sunulan yiyecek alternatiflerinin genellikle yağ içeriği yüksektir (Aydın, 2008). Okulda öğlen yemeğinin verilmediği durumlarda da en az bir ana, iki ara öğünde tüketilmesi gereken toplam besin miktarı arttığından çocuk bunları evden taşımak istememektedir. Ayrıca ders aralarında arkadaşlarından farklı olarak evden taşıdıklarını tüketmek, pek çok çocukta psikolojik baskıya neden olmaktadır. Bu nedenle belirtilen öğünlerde tüketilmesi gereken besinlerin bir bölümünü okul kantininden seçebileceği yüksek karbonhidrat ve yağ içeren besinler oluşturmaktadır (Baltacı, Ersoy, Karağaoğlu & Derman, 2006).

Tablo 6. Öğrencilerin Kantinde Satılmasını İstedikleri Yiyecek ve İçeceklerle İlişkin Tercihleri

Yiyecek ve İçecekler	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		AO	AO(%)	Tercih Sırası
	f	%	f	%	f	%			
Pizza, börek, poğaç vb yiyecekler	116	38.7	44	14.7	30	10.0	466	25.8	1
Taze sıkılmış meyve suları	30	10.0	60	20.0	108	36.0	318	17.6	2
Süt	44	14.3	43	14.3	52	17.3	270	15.0	3
Taze sebze ve meyveler	47	15.7	43	14.3	41	13.7	268	14.9	4
Katmer, kebab vb. yöresel yiyecekler	41	13.7	58	19.3	15	5.0	254	14.4	5
Yağlı tohumlar	15	5.0	35	11.7	40	13.3	155	8.6	6
Limonata	7	2.0	17	5.7	13	4.3	68	3.7	7
Toplam	300	100.0	300	100.0	300	100.0	1800	100.0	

Çalışmada öğrencilere, okul kantinlerinde satılmasını istedikleri yiyecek ve içecekler tercih sırasına göre sorulmuş sonuçta, öğrencilerin birinci sırada pizza, börek, poğaça (%38.7), ikinci sırada taze sıkılmış meyve suları (%20.0) ve üçüncü olarak ise süt (%17.3) satılmasını istedikleri belirlenmiştir (Tablo 6).

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Öğrencilerin sağlıksız besinler satın almaları üzerinde okul kantinlerin etkisi olabileceği önceki araştırmalarda vurgulanmıştır (World Health Organisation (WHO), 2006; Sezgin ve Aktaş, 2009; Sağlık Bakanlığı, 2016; Aktaş, 2017). Öğrenciler yiyecek ve içecek satın almada besleyici ve sağlıklı olma ölçütünü ilk faktör olarak belirtmişlerdir. Araştırmanın bir diğer önemli sonucu da öğrencilerin tatlı bisküvi tercihlerin ikinci sırada olması, taze sıkılmış meyve suları ve süt ise kantinde satılması istenen besinlerdir. Çocukluk ve adolesan dönemde kazanılan beslenme alışkanlıkları, yetişkinlik dönemindeki beslenme şekli ve besin seçimlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle sağlıklı beslenmenin sağlanabileceği ortamların oluşturulmasına büyük önem verilmesi gerekmektedir.

Bu nedenle; okul kantinlerinde öğrencilerin enerji ve besin ögesi ihtiyacını karşılamaya yardımcı olacak sağlıklı ve besleyici yiyecek içeceklerin satılması sağlanmalıdır. Okul kantinlerinde süt, ayran, taze sebze ve meyve satılmalı, bu besinlerin öğrenciler tarafından satın alınması için özendirici kampanyalar düzenlenmelidir. Okul kantinlerinin fiziki ortamlarının hijyen kurallarına uygunluk durumu denetlenmeli ve çalışan personelin hijyen kurallarına uymaları gerekmektedir. Öğrencilerin beslenmesinde anneler başta olmak üzere okul kantininde görev yapan personele beslenme ve besin güvenliği konusunda eğitimler verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, N. (2017). "School-Based Nutrition Promotion: Nutrition Friendly School Program in Turkey". (Ed. Mariateresa Gammone, Mehmet Ali Icbay, Hasan Arslan), Recent Developments in Education, ss. 479-486. International Association of Social Science Research (IASSR).
- Avan, M. (2006). "Mardin İli Kızıltepe İlçesindeki Merkez İlköğretim Okullarında Okuyan 6. 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydın, Ş. (2008). "Okul Çağındaki Çocuklarda Beslenme", Klinik Çocuk Forumu Dergisi, 8(1): 30- 32.
- Baltacı, G.; Ersoy, G.; Karaağaoğlu, N. & Derman, O. (2006). Ergenlerde Sağlıklı Beslenme, Hareketli Yaşam, Sinem Matbaacılık, Ankara.
- Çelebi, K.; Kavas, A. & Kavas, A. (1991). "Besin Etiketleri: Tüketici Algılaması Tercih ve İçerik Analizi", Beslenme ve Diyet Dergisi, 20: 209-219.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2003). Ulusal Gıda ve Beslenme Stratejisi Çalışma Grubu Raporu, DPT Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, A. (2003). "Ekonomik Kriz Dönemlerinde Tüketicilerin Gıda Ürünlerini Satın Alma Eğilimleri Üzerinde Bir Alan Araştırması", Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Garipağaoğlu, M. & Kuyrukçu, N. (2009). "Çocuk Sağlığı ve Kafein", Çocuk Dergisi, 9(3):110-115.
- Harris, J.L. & Bargh, J.A. (2009). "Television Viewing and Unhealthy Diet: Implications for Children and Media Interventions", Health Communication, 24(7): 660-673.
- Neumark-Sztainer, D.; Wall, M.; Perry, C. & Story, M. (2003). "Correlates of Fruit and Vegetable Intake among Adolescents: Findings from Project EAT", Preventive Medicine, 37(3): 198-208.
- Özgenç, F. (2008). "Oyun ve Okul Çocukluğu Döneminde Beslenme", Pediatrik Bilimler Dergisi, 6(1): 92-93.
- Sezgin, N. & Aktaş, N. (2009). "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Besin Satın Alma Tutumları ve Besin Tercihlerinin Belirlenmesi", Sağlık ve Toplum Dergisi, 19 (4); 49-55.
- Shariff, Z.M.; Bukhari, S.S.; Othman, N.; Hashim, N.; Ismail, M.; Jamil, Z. & Hussein, Z.A. (2008). Nutrition Education Intervention Improves Nutrition Knowledge, Attitude and Practices of Primary School Children: A Pilot Study. "International Electronic Journal of Health Education", 11: 19-32.

- Şanlıer, N. & Güler, A. (2005). “İlköğretim İkinci Kademesinde Eğitim Gören Öğrencilere Verilen Beslenme Eğitiminin Öğrencilerin Beslenme Bilgi Düzeyi ve Alışkanlıklarına Etkisi”, *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 32(2): 31- 38.
- Şanlıer, N. & Kılıç, E. (2007). “Üç Kuşak Kadının Beslenme Alışkanlıklarının Karşılaştırılması”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1): 31- 44.
- Şık, A. (2009). “İlköğretim Öğrencilerinin Besin Güvenliği Konusundaki Bilgi ve Davranışları”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2016). *Beslenme Dostu Okullar Programı Güncellenmiş Protokol ve Uygulama Kılavuzu*.
http://beslenme.gov.tr/content/files/beslenme_dostu_okullar_program_g_ncellenmiprotokol_ve_uygulama_k_lavuzu_2.pdf.
- Türkmenoğlu, G. (2007). “9- 12 Yaş Grubu Öğrencilerin Beslenme Alışkanlıkları”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara.
- Utter, J.; Schaaf, D.; Ni Mhurchu, C. & Scraqq, R. (2007). “Food Choices Among Students Using the School Food Services in New Zealand”, *New Zealand Medical Journal*, 120 (1248): U2389.
- Ünsal, B. (2007). “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Yeme Davranışlarını Etkileyen Bazı Faktörlerin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- World Health Organisation (WHO) (2006). “Nutrition-Friendly Schools Initiative (NFSI)”, *Public Health Nutrition*, 9 (5): 658-60.
- Yavrucuoğlu, H. (2001). “Isparta Çevresinde Farklı Sosyoekonomik Bölgelerde Yaşayan Çocuklarda Beslenme Alışkanlıkları ve Bunun Büyüme-Gelişme, Hemotolojik Parametreler ve Bunun Eser Elementler Üzerine Etkisi”, *Uzmanlık Tezi*, S.D.Ü. Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Isparta.